

Edukacja jako podstawowe pojęcie i kategoria pedagogiczna

Elżbieta Rogalska

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie pojęcia edukacji w świetle kategorii pedagogicznej, jako podstawy tej dziedziny nauk. Istota edukacji zostanie ukazana definicyjnie, w ujęciu różnych autorów, z własnym omówieniem. Pierwsza definicja obejmuje termin edukacja jako "ogół procesów i oddziaływań, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży - stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych."¹ Oznacza to, że edukacja poprzez działania zmierza do zmiany zachowania osoby, do standardowych dla danej społeczności norm wychowawczych.

Edukacja przedstawia się definicyjnie następująco. Edukacja to według Ilustrowanej Encyklopedii Powszechnej „Edukacja - działanie, którego celem jest wprowadzenie człowieka w wartościowe życie przez kształcenie i wychowywanie zgodne z panującymi w danym społeczeństwie wzorcami i celami.”² Określa nam to edukację, jako celowe działanie na osobę w celu przekazaniu mu istotnych dla danego społeczeństwa wzorców. Według Zbigniewa Kwiecińskiego „to ogół wpływów na jednostki i grupy ludzkie, sprzyjających takiemu ich rozwojowi, aby w najwyższym stopniu stały się one świadomymi i twórczymi członkami wspólnoty społecznej, kulturowej i narodowej oraz były zdolne do aktywnej samorealizacji własnej tożsamości i własnego JA poprzez podejmowanie zadań ponadosobistych [...] to prowadzenie drugiego człowieka ku wyższym poziomom rozwojowym i jego własna aktywność w osiągnięciu pełnych i swoistych dlań możliwości. To ogół czynności i procesów sprzyjających rozwojowi oraz stan ich efektów, czyli osiągnięty poziom kompetencji, tożsamości i podmiotowości.”³ Zbigniew Kwieciński określił edukację jako przede wszystkim wpływ na rozwój, wpływ który usamodzielnia i uświadamia w byciu dobrym obywatelem i sprzyja aktywnemu realizowaniu własnego potencjału. Bogusław Śliwerski uważa, że edukacja „tymczasem edukacji nie można ograniczać do transmisji wiadomości - ona jest dialogiem, w którym obie strony (wychowawca - nauczyciel i wychowanek-uczeń), korzystając z dorobku kulturowego danego społeczeństwa, nie tylko

¹ W. Okoń (2001), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie "Żak", s. 87.

² (2006,)*Ilustrowana Encyklopedia Powszechna*, Kraków: Zielona Sowa, s.250.

³ Z. Kwieciński (1991), *Edukacja jako wartość odzyskiwana wspólnie (Głos w dyskusji o uspołecznieniu szkoły)*, „Edukacja”, nr 1, s. 89.

przekazują informacje, lecz również ujawniają i urzeczywistniają wobec siebie wartości etyczne, estetyczne, i rel.”⁴ B. Śliwerski zwraca uwagę na bardzo ważny aspekt edukacji, jakim jest dwupodmiotowy dialog między nauczycielem i uczniem. Oznacza to, że nauczyciel nie tylko przekazuje informacje, ale również odbiera je od ucznia. Oba podmioty uczą się nawzajem od siebie. Jest to definicja sprzyjająca koncepcji konstruktywistycznej, w której to nauczyciel ma za zadanie domyśleć się co miał uczeń na myśli, odpowiadając na jego pytanie, czy formułując własne tezy. Ten sam wpis blogowy profesora Bogusława Śliwerskiego dostarcza również następującą definicję „podstawowe pojęcie w pedagogice, obejmujące ogół wielowymiarowych działań oraz procesów służących wychowaniu i kształceniu osób czy grup społecznych.”⁵ Definicja ta jest równie istotna, ponieważ zwraca uwagę na całościowe ujęcie terminu edukacji. Oznacza to, że jest ona zbiorem różnych działań i procesów, w celu wychowania społeczeństwa. Dalej B. Śliwerski edukację ujmuje jako „Edukacja spełnia dwie główne funkcje: socjalizacyjną i wyzwalającą, z których pierwsza polega na uspołecznianiu jednostki ludzkiej, czynieniu jej zdolną do kontrolowania i sublimowania emocjonalności w społecznie akceptowany sposób, do stawania się członkiem społeczności ludzkiej, do rozwiązywania konfliktów środkami dyskursywnymi, druga zaś sprowadza się do wyzwolania osób od dominacji społecznej, środowiskowej, do wykraczania poza status quo, do rozpoznawania nieprawomocnych roszczeń w środowisku życia ludzi, by umożliwić im twórcze rozwijanie własnego sprawstwa oraz zwrócenie się ku nowym jakościowo praktykom i formom życia społecznego oraz indywidualnego, ku jakościowo nowym sposobom istnienia ludzkiego. Edukacja jest więc z jednej strony czynnikiem kształtowania tożsamości człowieka, z drugiej zaś nieodzownym warunkiem twórczym jego naturalnego rozwoju.”⁶ Definicja ta dodaje do edukacji aspekt inteligencji emocjonalnej, a więc radzenia sobie z własnymi emocjami, kształtowania swojej tożsamości, stawania się członkiem społeczeństwa jako szerszej grupy społecznej; zwraca również uwagę na aspekt jakości – wyrobienia u osoby wychowywanej nawyku wybierania rzeczy, czy interakcji będących bliżej doskonałości, o pewnym stopniu klasy i doniosłości.

Podsumowując termin edukacja obejmuje całość procesów i działań zmierzających do wychowania osoby. Na działania i procesy składa się socjalizacja, kształcenie, nauczanie, uczenie się. Jest to nabywanie cech, umiejętności potrzebnych do życia w społeczeństwie. To stymulowanie rozwoju osoby, z odnajdywaniem własnych możliwości i własnej tożsamości.

⁴ <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2013/04/czy-edukacja-to-to-samo-co-oswiata.html> 12.12.2014r.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

Wiąże się z udostępnianiem wychowankom dorobku kulturowego ludzkości, ale też nowinek technologicznych, ze świata fizyki i matematyki. Edukacja więc przeplata dział humanistyczny i społeczny, z działem ścisłym – nauki.

Literatura:

- (2006,)*Ilustrowana Encyklopedia Powszechna*, Kraków: Zielona Sowa, s.250.
- <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2013/04/czy-edukacja-to-to-samo-co-oswiata.html> 12.12.2014r.
- Kwieciński Z. (1991), *Edukacja jako wartość odzyskiwana wspólnie (Głos w dyskusji o uspołecznieniu szkoły)*, „Edukacja”, nr 1, s. 89.
- Okoń W. (2001), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie "Żak",s. 87.